

Ürün Raporu

MERCİMEK
2017

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Ürün Raporu
MERCİMEK
2017

Hazırlayan

Zarife Nihal GÜLAÇ
Ziraat Yüksek Mühendisi

TEPGE YAYIN NO: 306
ISBN: 978-605-2207-18-5

Temmuz: 2018

İletişim:

Tarım ve Orman Bakanlığı
Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Kampüsü
Gayret Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı
06170 Yenimahalle/Ankara

Telefon: 0312 287 5833/1360

Faks: 0312 287 5458

© TEPGE

Her Hakkı Saklıdır.

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.

Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLolar LİSTESİ	II
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	III
1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM.....	1
2.1. DÜNYADA MERCİMEK EKİM ALANI	1
2.2. DÜNYADA MERCİMEK ÜRETİMİ	2
2.3. ÜLKELERE GÖRE DÜNYA MERCİMEK VERİMİ	3
2.4. DIŞ TİCARET.....	4
2.4.1. İTHALAT.....	4
2.4.2. İHRACAT	4
3-TÜRKİYE'DE DURUM	6
3.1. TÜRKİYE'DE MERCİMEK EKİM ALANI	6
3.2. TÜRKİYE'DE MERCİMEK ÜRETİM MİKTARI.....	7
3.3. TÜRKİYE'DE MERCİMEK TÜKETİMİ.....	9
3.4. DIŞ TİCARET.....	10
3.4.1. İTHALAT.....	10
3.4.2. İHRACAT	12
3.5. TÜRKİYE MERCİMEK FİYATLARI.....	13
3.6. TÜRKİYE'DE MERCİMEK DESTEKLEME POLİTİKALARI	14
3.7. TÜRKİYE'DE DESTEK MALİYET ORANLARI.....	14
3.8. MERCİMEK GİRDİ PARİTELERİ	14
4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	16
5. EK TABLOLAR	17
KAYNAKLAR.....	29

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Ülkelere göre dünya mercimek ekim alanı (bin ha)	1
Tablo 2. Ülkelere göre dünya mercimek üretimi (bin ton)	2
Tablo 3. Ülkelere göre dünya mercimek verimi (kg/da)	3
Tablo 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (bin ton)	4
Tablo 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (bin ton)	4
Tablo 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton).....	5
Tablo 7. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları (bin da)	6
Tablo 8. İllere göre Türkiye yeşil mercimek ekim alanları (bin da)	7
Tablo 9. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek üretimi (bin ton)	8
Tablo 10. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretimi (bin ton)	8
Tablo 11. Türkiye mercimek tüketimi.....	10
Tablo 12. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ithalatı (bin ton).....	10
Tablo 13. İllere göre Türkiye yeşil mercimek ithalatı (bin ton).....	11
Tablo 14. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (bin ton).....	12
Tablo 15. İllere göre Türkiye yeşil mercimek ihracatı (bin ton).....	13
Tablo 16. Türkiye mercimek fiyatları (TL/kg).....	13
Tablo 17. Destek maliyet oranları (%)	14
Tablo 18. Mercimek girdi pariteleri	15

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Mercimek ekim alanında önemli ülkeler (%).....	2
Şekil 2. Mercimek üretiminde önemli ülkeler (%).....	2
Şekil 3. Dünya mercimek ekim alanı, üretimi ve verimi.....	3
Şekil 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (2016, %).....	5
Şekil 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (2016, %).....	5
Şekil 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton).....	5
Şekil 7. Türkiye’de mercimek ekimi yapan önemli iller	7
Şekil 8. Türkiye’de mercimek üretimi yapan önemli iller.....	9
Şekil 9. Türkiye mercimek ekim alanı, üretim miktarı ve verim	9
Şekil 10. Türkiye kırmızı mercimek ithalatı (ton).....	11
Şekil 11. Türkiye yeşil mercimek ithalatı (ton).....	11
Şekil 12. Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (ton).....	12
Şekil 13. Türkiye yeşil mercimek ihracatı (ton).....	13
Şekil 14. Türkiye mercimek fiyatları (TL/kg)	13

1. GİRİŞ

Baklagiller familyasına ait türler tüm dünya için çok önemli bitkisel protein kaynağı olmakla beraber bu ürünler, “Dünya Gıda Programı” ve diğer “Gıda Yardım Girişimleri” kapsamında genel gıda sepetlerinin önemli bir parçası olarak kullanılmaktadırlar. Hayvansal proteinler, besin madde içeriği bakımından insan beslenmesinde bitkisel proteinlerden daha uygun bulunmakla birlikte, baklagiller zengin protein ve aminoasit içerikleriyle hayvansal proteinlerle kıyaslanabilir seviyededir (Kaya, 2010). Dünyada insan beslenmesindeki bitkisel proteinlerin %22’sinin, karbonhidratların %7’sinin, hayvan beslenmesindeki proteinlerin %38’inin ve karbonhidratların %5’inin yemeklik baklagillerden sağlandığı belirtilmektedir (Adak ve ark., 2009). Ayrıca, %18–32 oranında protein içeren yemeklik tane baklagiller, gelişmekte olan ülkelerin beslenme sorununun çözümünde ve beslenmedeki protein açığının giderilmesinde sıklıkla gündeme gelmektedir (Kün ve ark., 2004). Mercimek, fasulye, nohut, bezelye, bakla ve börülceyi içine alan baklagiller, dünyadaki iki milyardan fazla insan için protein kaynağıdır (UBK, 2014). Bakliyat üretimi dünya geneline yayılmış olmakla beraber, mercimek üretimi Amerika ve Asya ülkelerinde yoğunluk kazanmıştır.

2. DÜNYADA DURUM

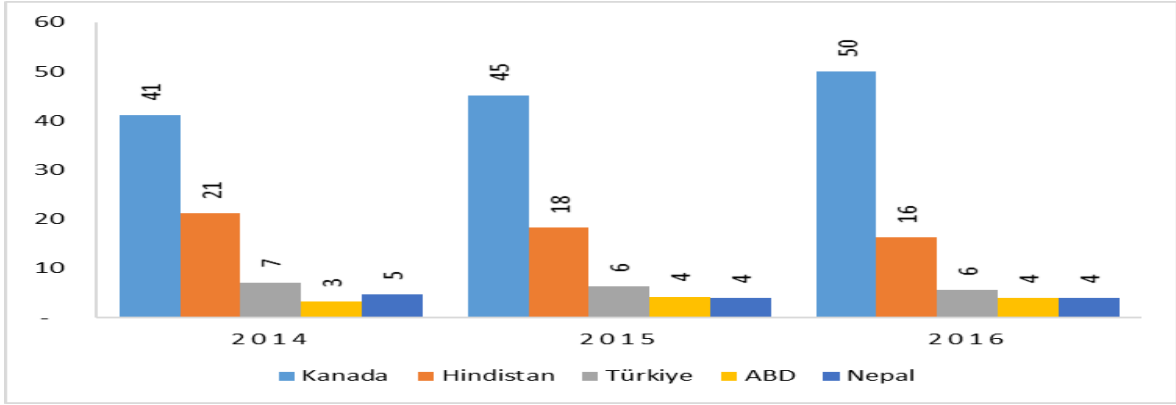
2.1. Dünyada Mercimek Ekim Alanı

Baklagiller ürün grubunun içerisinde yer alan mercimeğin Dünyadaki üretimi incelendiğinde; 2016 yılında bir önceki yıla göre %14 oranında artarak 5.5 milyon ha alanda gerçekleşmiştir. Dünyada en fazla ekim alanına sahip ülke Kanada’dır. Kanada’da mercimek üretimi 2016 yılında bir önceki yıla göre %33 oranında artarak 2.1 milyon ha alanda gerçekleşmiştir. Türkiye ise 246 bin ha alanla 3. sırada yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Ünelere göre dünya mercimek ekim alanı (bin ha)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1.004	1.091	1.217	1.630	2.175
Hindistan	1.560	1.420	1.340	1.570	1.548
Türkiye	235	281	243	224	246
Nepal	208	206	206	204	206
ABD	182	140	105	193	186
Bangladeş	86	90	125	145	154
Suriye	130	114	111	125	130
İran	145	156	142	132	129
Diğer	708	624	592	646	765
Dünya	4.259	4.122	4.081	4.869	5.541

Kaynak: FAO (25.04.2018)

Şekil 1. Mercimek ekim alanında önemli ülkeler (%)

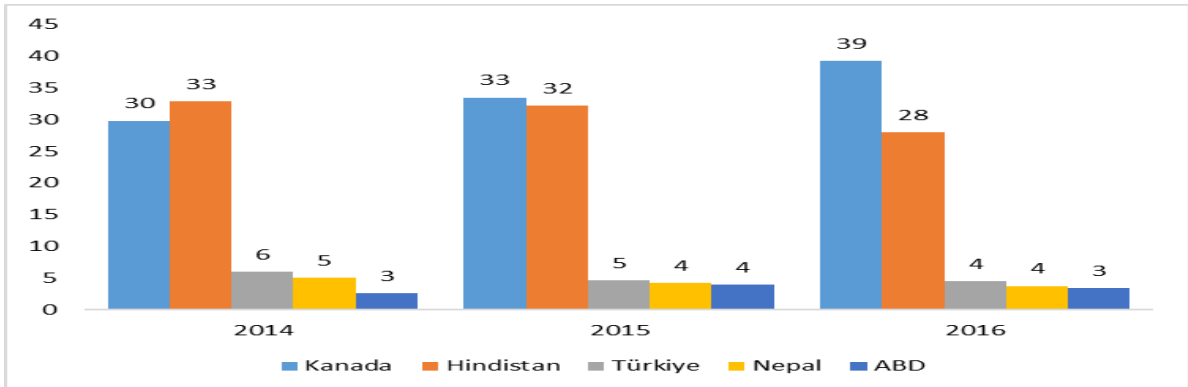
2.2. Dünyada Mercimek Üretimi

FAO verilerine göre 2016 yılında Dünyada 5,5 milyon hektarlık bir alanda yaklaşık 6,4 milyon ton mercimek üretilmiş ve ortalama verim 1,16 ton/da olmuştur. 2016 yılı itibariyle 3,2 milyon tonluk üretim ile bir önceki yıla göre %27 oranında artışla Kanada Dünya mercimek üretiminin %50'sini karşılayarak ilk sırada yer alırken, Hindistan 1,05 milyon ton üretim yaparak ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye ise; 365 bin tonluk üretim ve %6 oranındaki artış ile üçüncü sıradadır (Tablo 2).

Tablo 2. Ülkelere göre dünya mercimek üretimi (bin ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1.538	2.262	1.987	2.540	3.234
Hindistan	1.059	1.134	1.020	1.035	1.055
Türkiye	438	417	345	360	365
ABD	240	228	156	239	255
Nepal	208	227	227	227	253
Avustralya	264	164	238	230	182
Etiyopya	151	159	137	148	166
Bangladeş	80	93	157	167	158
Çin	145	130	125	143	143
Diğer	512	509	434	537	647
Dünya	4.636	5.322	4.826	5.628	6.459

Kaynak: FAO (25.04.2018)

Şekil 2. Mercimek üretiminde önemli ülkeler (%)

2.3. Ülkelere Göre Dünya Mercimek Verimi

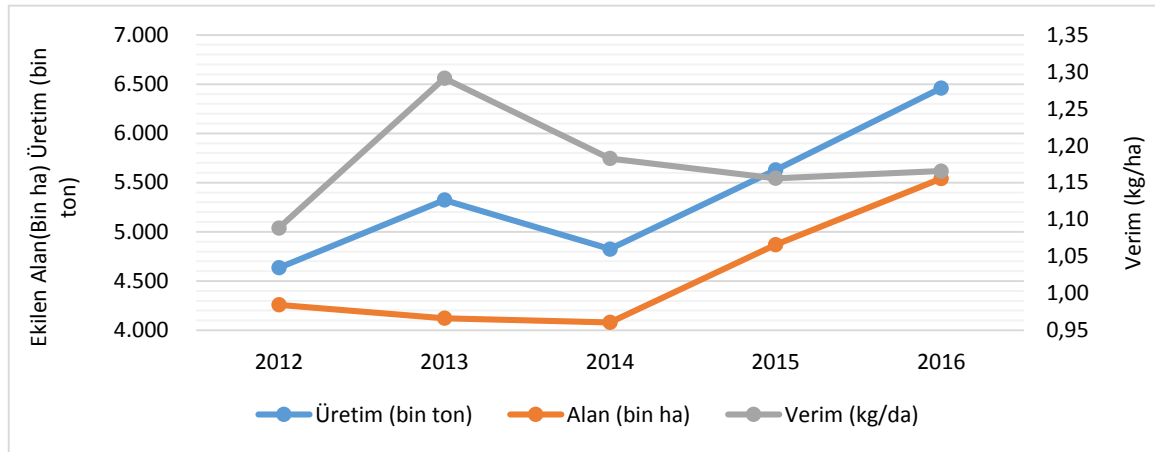
Ülkelere göre mercimek verimi incelendiğinde; 2016 yılı verimlerine göre üretimde ilk sıralarda yer alan Kanada ve Türkiye'nin verimde de 1,49 kg/da ve 1,48 kg/da' la ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Yine üretimde söz sahibi olan Hindistan'ın 0,68 kg/da ile Dünya ortalaması olan 1,17 kg/da'nın oldukça altında kaldığı görülmektedir (Tablo 3). Hindistan'da verimin düşük olmasına rağmen üretimde söz sahibi olması üretim alanlarının fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3. Ülkelere göre dünya mercimek verimi (kg/da)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1,53	2,07	1,63	1,56	1,49
Türkiye	1,87	1,48	1,42	1,61	1,48
ABD	1,32	1,62	1,49	1,24	1,37
Nepal	1,00	1,10	1,10	1,11	1,23
Hindistan	0,68	0,80	0,76	0,66	0,68
Dünya Ortalaması*	1,09	1,29	1,18	1,16	1,17

Kaynak: * TEPGE hesaplamaları, FAO (25.04.2018)

Dünya mercimek üretiminin 2013 yılında, üretim alanlarındaki azalmaya karşın verimdeki artışla doğru orantılı olarak 5.3 milyon ton ile en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. İlerleyen yıllarda verimde düşüş olmasına karşın üretim alanlarındaki artışa paralel olarak üretim miktarının arttığı görülmektedir. FAO verilerine göre 2016 yılında bir önceki yıla göre üretimin %15 oranında artması verimde ciddi bir artış görülmezken, üretim alanlarının %14 oranında artmasıyla gerçekleşmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Dünya mercimek ekim alanı, üretimi ve verimi

2.4. Dış Ticaret

2.4.1. İthalat

Dünyada mercimek ithalatı yapan ülkeler içerisinde 2016 yılı comtrade verilerine göre; ithalatın %32'si 754 bin ton ile Hindistan'a, %14'ü 338 bin ton ile Türkiye'ye, %8'i ise 184 bin ton ile BAE'ne yapılmaktadır. Hindistan, mercimek ithalatını bir önceki yıla göre %35, BAE ise %18 oranında azaltırken, Türkiye %8 oranında arttırmıştır (Tablo 4). 2015 yılında Hindistan'da ithalat artışına, 2014 yılı üretimindeki %10 oranındaki düşüşün neden olduğu söylenebilir (Tablo 4).

Tablo 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (bin ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Hindistan	441	680	730	1.162	754
Türkiye	169	199	303	313	338
BAE	117	165	179	224	184
Sri Lanka	114	114	153	161	131
Pakistan	69	58	118	135	113
Mısır	78	751	6	142	94
Kanada	11	7	13	16	72
Diğer	898	969	813	1.038	706
Dünya	1.898	2.943	2.316	3.191	2.391

Kaynak: Un-comtrade (19.04.2018)

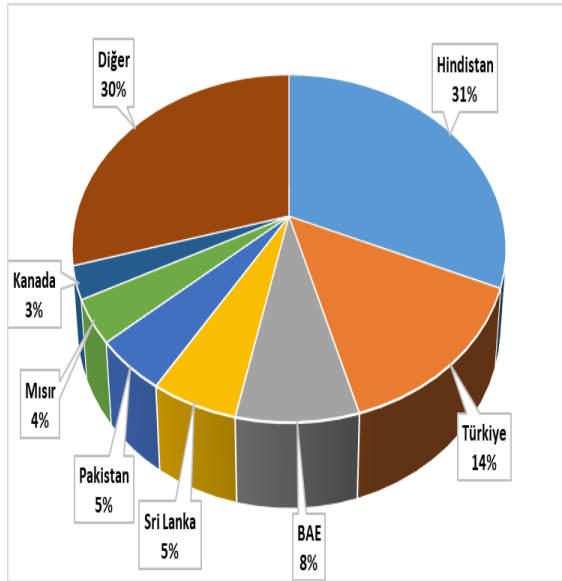
2.4.2. İhracat

Dünya genelinde üretilen bakliyatın yaklaşık %84'ü ülkelerin iç talebini karşılamaya yöneliktir. Geriye kalan %16'lık kısım ise dünya ticaretine dâhil olmaktadır (Anonim, 2017). UN-Comtrade'in dünya mercimek ticaretine yönelik 2016 yılı verilerine göre mercimek ihracatının %66'sı Kanada, %9'u Avustralya, %8'i ise Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında Kanada ihracatını %22 oranında azaltırken, Avustralya %18, Türkiye ise %11 oranında arttırmıştır (Tablo 5).

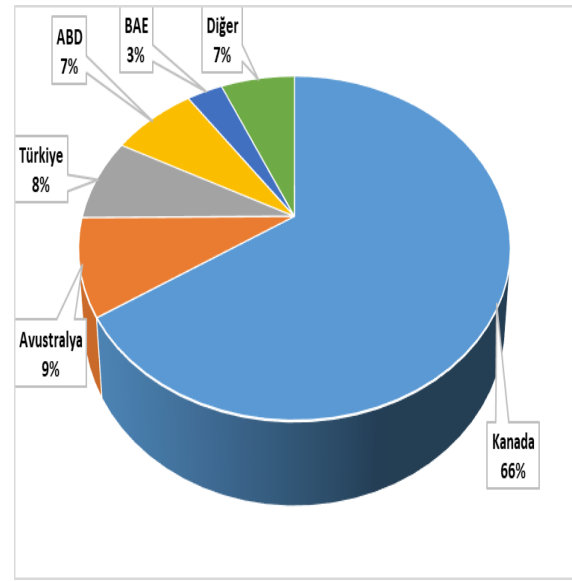
Tablo 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (bin ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1.125	1.805	2.115	2.630	2.054
Avustralya	378	317	291	240	284
Türkiye	197	179	183	219	244
ABD	176	212	256	255	235
BAE	73	70	74	110	100
Diğer	141	91	131	104	206
Dünya	2.090	2.674	3.051	3.559	3.122

Kaynak: Un-comtrade (19.04.2018)

Şekil 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (2016, %)

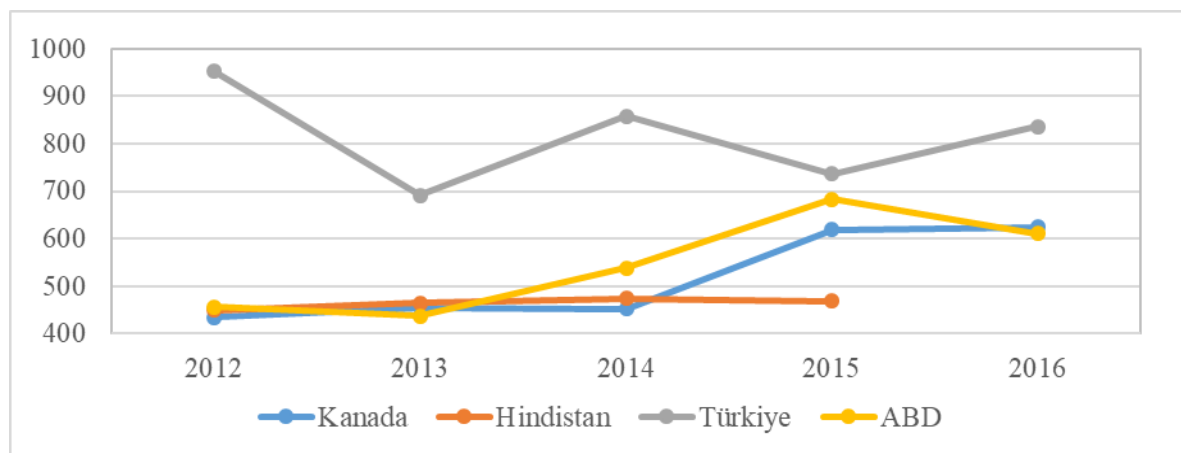
Şekil 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (2016, %)

Mercimek üretiminde söz sahibi ülkelerin üretici fiyatlarına bakıldığında, en yüksek fiyatın Türkiye'de, en düşük fiyatın ise Hindistan'da olduğu görülmektedir. 2015 yılında mercimek üretici fiyatının Türkiye'de 736 \$/ton, ABD 683 \$/ton, Kanada'da 619\$/ton ve Hindistan'da ise 469 \$/ton olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	434	455	453	619	625
Hindistan	449	465	474	469	-
Türkiye	952	691	858	736	836
ABD	456	437	538	683	611

Kaynak: FAO (25.04.2018)

Şekil 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton)

3. TÜRKİYE'DE DURUM

Gelişmekte olan birçok ülkede düşük gelirli insanların önemli besin kaynakları arasında bulunan yemeklik baklagiller, Türkiye'de pek çok ailenin günlük tüketiminde önemli yere sahiptir (Uzunöz, 2009). Toplam baklagil üretimi dikkate alındığında, Türkiye dünyanın en büyük üreticileri arasındadır (FAO, 2016).

2017 yılı verilerine göre Türkiye'de her yıl işlenen tarım alanlarının yaklaşık % 3,9'luk bölümünde baklagiller yetiştirilmektedir (TUIK, 2018). Türkiye'de üretimi yapılan 9 çeşit baklagilden en fazla yetiştirilenleri nohut, kuru fasulye ve mercimektir. TUIK verilerine göre 2017 yılı itibariyle, baklagiller, yaklaşık 7,9 milyon dekar alanda ekili olup, 1,16 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir. Toplam baklagil ekim alanının %36,7'sini mercimek ekim alanı oluştururken, toplam baklagil üretim miktarının ise %37,1'ini mercimek üretimi oluşturmaktadır (TUIK, 2017).

3.1. Türkiye'de Mercimek Ekim Alanı

Türkiye'de yeşil ve kırmızı mercimek üretimi yapılmaktadır. Mercimek üretiminin %93'ünü kırmızı, %7'sini ise yeşil mercimek oluşturmaktadır. TUIK verilerine göre ekim alanları iller bazında incelendiğinde; kırmızı mercimek üretiminin ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapıldığı, yeşil mercimek üretiminin ise ağırlıklı olarak İç Anadolu bölgesinde yapıldığı görülmektedir.

Kırmızı mercimeğin %42'si 1.121 bin dekar ile Şanlıurfa'da, %28'i 757 bin dekar ile Diyarbakır'da, %11'i ise 304 bin dekar ile Mardin'de üretilmektedir. Türkiye'de kırmızı mercimek toplam üretim alanlarının 2014 ve 2015 yıllarında bir önceki yıla göre %11 oranında azaldığı, 2016 ve 2017 yıllarında ise sırasıyla %13 ve %14 oranında arttığı görülmüş olup 2017 yılında 2.693 bin dekar alanda üretim gerçekleştirilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları (bin da)

	2013	2014	2015	2016	2017
Şanlıurfa	1.188	1.137	993	1.059	1.121
Diyarbakır	466	436	390	543	757
Mardin	383	334	295	308	304
Batman	133	88	94	134	141
Siirt	59	56	55	63	76
Gaziantep	113	85	75	73	73
Kilis	37	33	35	36	38
Adıyaman	120	65	55	50	30
Şırnak	18	18	17	13	26
Manisa	33	23	25	24	21
Diğer	56	49	40	51	105
Toplam	2.605	2.324	2.075	2.355	2.693

Kaynak: TUIK (28.05.2018)

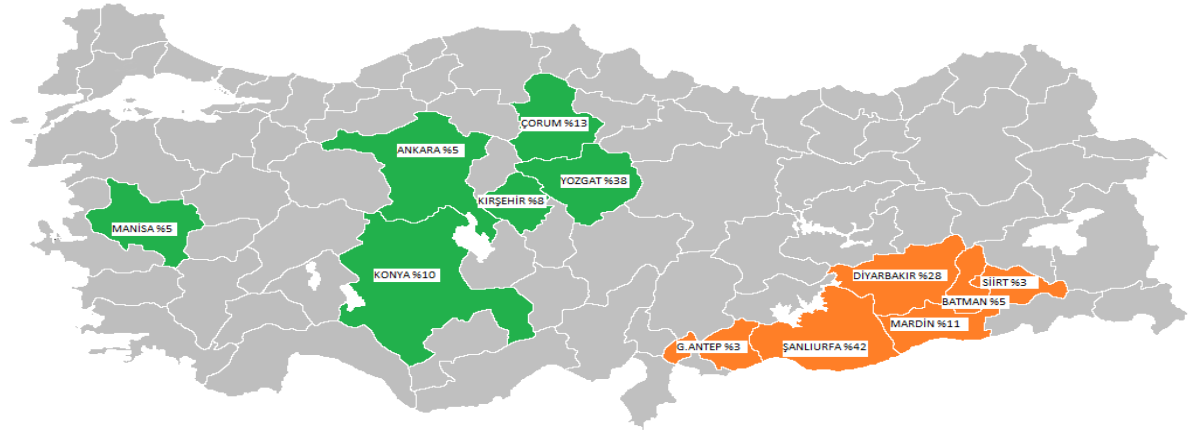
Yeşil mercimek üretiminin %39'u 88 bin dekar ile Yozgat'ta, %13'ü 30 bin dekar ile Çorum'da, %10'u ise 23 bin dekar ile Konya'da yapılmaktadır. 2017 yılında %39'luk bir

artışla üretim 232 bin dekar alanda yapılmıştır. Bu artışın sebebi; üretim alanlarının Yozgat'ta 1,5 katına çıkmasıdır (Tablo 8).

Tablo 8. İllere göre Türkiye yeşil mercimek ekim alanları (bin da)

	2013	2014	2015	2016	2017
Yozgat	15	21	28	35	88
Çorum	49	44	35	32	30
Konya	10	9	9	12	23
Kırşehir	14	8	11	12	19
Ankara	31	16	15	14	12
Manisa	14	14	14	12	12
Uşak	8	8	8	7	9
Isparta	9	9	8	7	7
Afyonkarahisar	9	7	7	7	6
Diğer	48	34	29	30	25
Toplam	207	170	164	168	232

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Şekil 7. Türkiye’de mercimek ekimi yapan önemli iller

3.2. Türkiye’de Mercimek Üretim Miktarı

Türkiye’de 2017 yılında kırmızı mercimek üretiminin %37’si 148 bin ton ile Diyarbakır’da, %32’si 127 bin ton ile Şanlıurfa’da, %13’ü ise 51 bin ton ile Mardin’de gerçekleşmiştir. Kırmızı mercimek üretim alanlarının %42’si Şanlıurfa’da iken, üretimin büyük bir kısmının %37 ile Diyarbakır’da yapıldığı görülmektedir (Tablo 9). Bu durum ortalama verimin Diyarbakır’da (196 da/kg) Şanlıurfa’ya (113 da/kg) göre %73 oranında fazla olmasından kaynaklanmaktadır (Ek 10).

Tablo 9. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek üretimi (bin ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Diyarbakır	83	98	83	123	148
Şanlıurfa	165	104	130	96	127
Mardin	61	62	58	60	51
Batman	22	20	20	28	26
Siirt	8	10	9	10	10
Gaziantep	17	4	12	2	10
Adıyaman	21	14	11	10	5
Kilis	6	1	6	2	4
Şırnak	3	3	3	3	3
Konya	2	2	2	3	2
Manisa	3	2	3	3	2
Diğer	4	4	3	5	8
Toplam	395	325	340	345	400

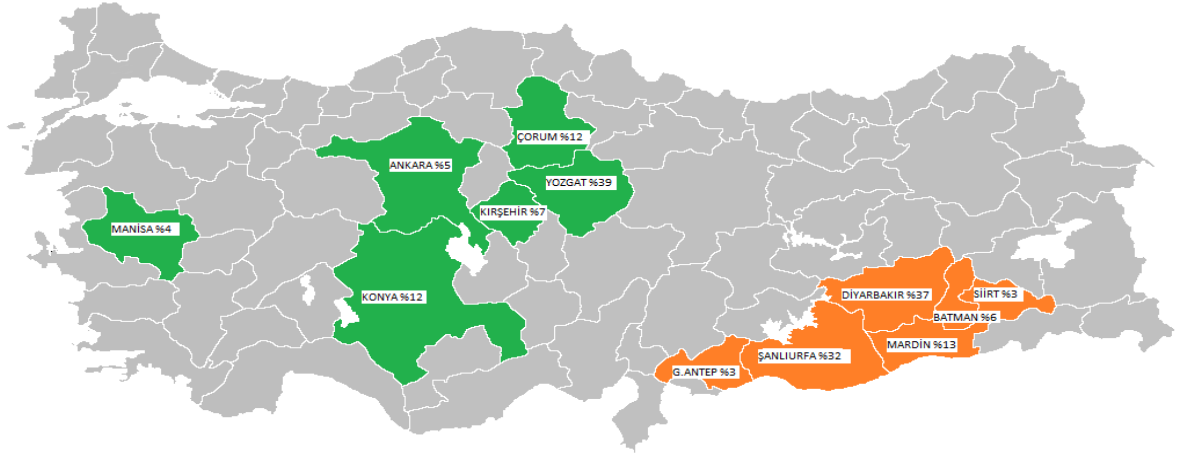
Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

İllere göre yeşil mercimek üretimi incelendiğinde; üretimin %39'u 11,7 bin ton ile Yozgat'ta, %12'si 3,7 bin ton ile Konya'da, %12'si 3,7 bin ton ile Çorum'da yapılmıştır. Üretim alanı diğer illere göre düşük olmasına karşın Konya 161 kg/da verimi ile üretimde ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 10). Yozgat ve Çorum'un ise 2017 yılı verimleri sırasıyla; 132 kg/da., 122 kg/da'dır (Ek 11).

Tablo 10. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretimi (bin ton)

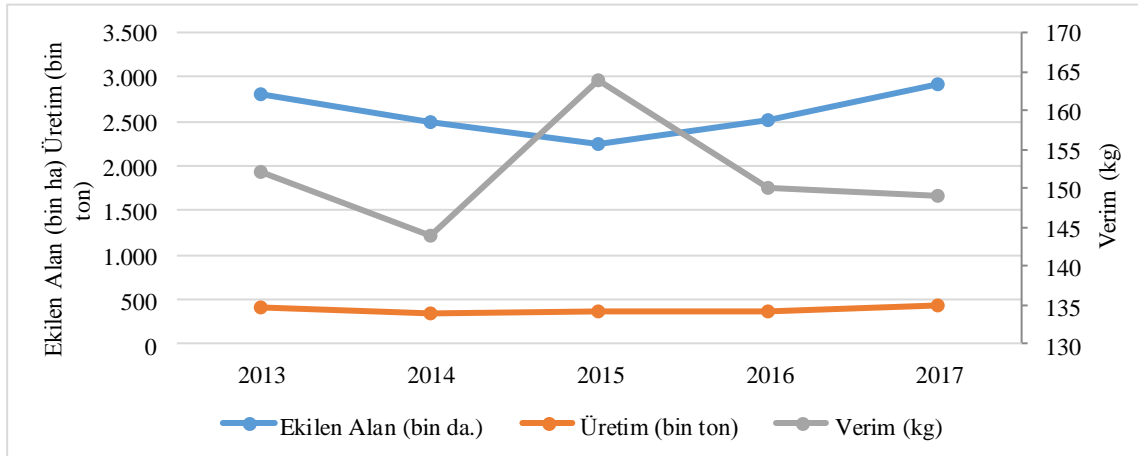
	2013	2014	2015	2016	2017
Yozgat	1,4	2,4	3,5	4,3	11,7
Konya	1,2	1,2	1,3	1,5	3,7
Çorum	5,4	5,3	4,2	3,9	3,7
Kırşehir	1,5	1,0	1,6	1,3	2,2
Ankara	2,8	1,5	1,5	1,5	1,4
Manisa	1,3	1,5	1,4	1,2	1,3
Uşak	0,9	1,0	1,0	0,8	1,1
Isparta	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0
Afyonkarahisar	0,9	0,9	0,9	0,8	0,7
Ağrı	0,6	0,5	0,4	1,0	0,3
Diğer	5,0	3,6	3,1	2,7	2,8
Toplam	22,0	20,0	20,0	20,0	30,0

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Şekil 8. Türkiye’de mercimek üretimi yapan önemli iller

Türkiye mercimek verimi 2013-2017 yılları arasında çok değişmemekle birlikte 2015 yılında 2014-2016 yıllarına göre sırasıyla %12 ve %14 oranında arttığı görülmektedir (Ek Tablo 11). Verimdeki bu artış 2015 yılında ekim alanlarındaki azalmaya karşın üretim miktarını çok etkilememiştir. 2017 yılında bir önceki yıla göre ekim alanı %16 artarken, üretim %18 artmış, verim ise %1 oranında azalmıştır (Şekil 9).

Şekil 9. Türkiye mercimek ekim alanı, üretim miktarı ve verim

3.3. Türkiye’de Mercimek Tüketimi

Türkiye’de mercimek tüketimi incelendiğinde; kırmızı mercimek tüketiminde en düşük tüketimin olduğu 2012/13 üretim sezonu haricinde tüketimin genel olarak birbirine yakın seyrettiği görülmektedir. 2012/13 üretim döneminde de, kişi başı ve toplam tüketimin bir önceki yıla göre %11 oranında azaldığı görülmektedir. 2015/16 üretim döneminde toplam tüketim 379 bin ton olurken kişi başına tüketim ise 4,8 kg olarak gerçekleşmiştir. Yeşil mercimek tüketiminde de yine çok fazla dalgalanma görülmemektedir. 2015/16 üretim döneminde toplam tüketim 42 bin ton, kişi başına tüketim 0,5 kg olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 11. Türkiye mercimek tüketimi

		2011/'12	2012/'13	2013/'14	2014/'15	2015/'16
Kırmızı Mercimek	Tüketim (Bin Ton)	338	301	395	395	379
	Kişi Başına Tüketim (Kg)	4,5	4,0	5,1	5,1	4,8
Yeşil Mercimek	Tüketim (Bin Ton)	38	47	48	47	43
	Kişi Başına Tüketim (Kg)	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

3.4. Dış Ticaret

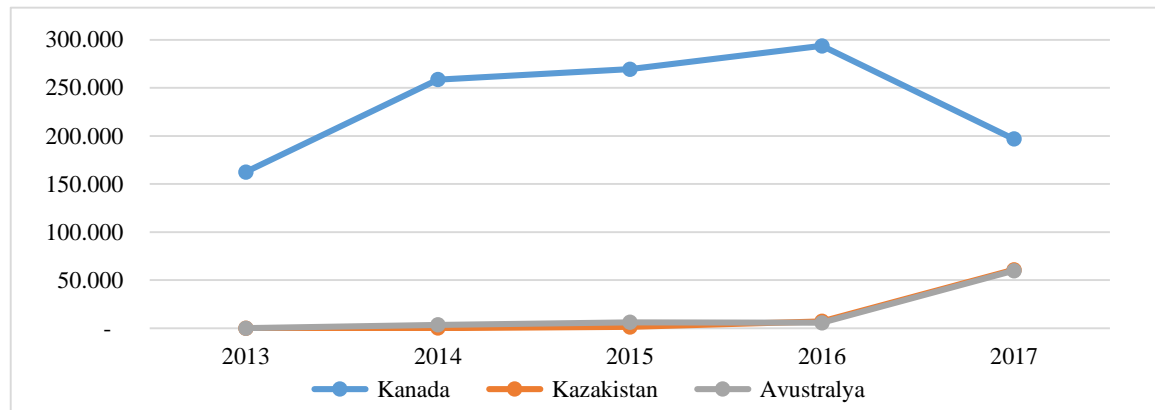
3.4.1. İthalat

Türkiye mercimek ithalatının %93'ünü kırmızı, %7'sini ise yeşil mercimek oluşturmaktadır. Kırmızı mercimek ithalatının 2013 yılında en düşük seviyede olduğu, 2014 yılında %57 oranında artarak 271 bin tona çıktığı ve bu artışın sonraki yıllarda devam ettiği görülmektedir. 2017 yılında ise 342 bin ton çıktığı ve bir önceki yıla göre %9 oranında arttığı görülmektedir. İthalat sırası ile; Kanada (%57), Kazakistan (%18), Avustralya'dan (%17) yapılmaktadır. 2017 yılında Kanada'dan ithalat %33 oranında azalırken toplam ithalatta düşüşün aksine %9 oranında artış olduğu görülmektedir. Toplam ithalattaki bu artış; Kazakistan, Avustralya, Rusya Federasyonu gibi ülkelerden yapılan ithalatlardaki artışla sağlanmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Ülkelere göre kırmızı mercimek ithalatı (ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kanada	162.520	258.665	269.452	293.676	196.843
Kazakistan	141	328	1.422	7.197	60.918
Avustralya	-	3.605	6.283	5.797	59.872
Rusya Federasyonu	4.670	3.379	597	3.067	14.701
Suriye	495	3.082	39	2.575	10.088
Diğer	2.853	2.754	1.749	1.170	332
Toplam	170.680	271.814	279.542	313.482	342.755

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Şekil 10. Türkiye kırmızı mercimek ithalatı (ton)

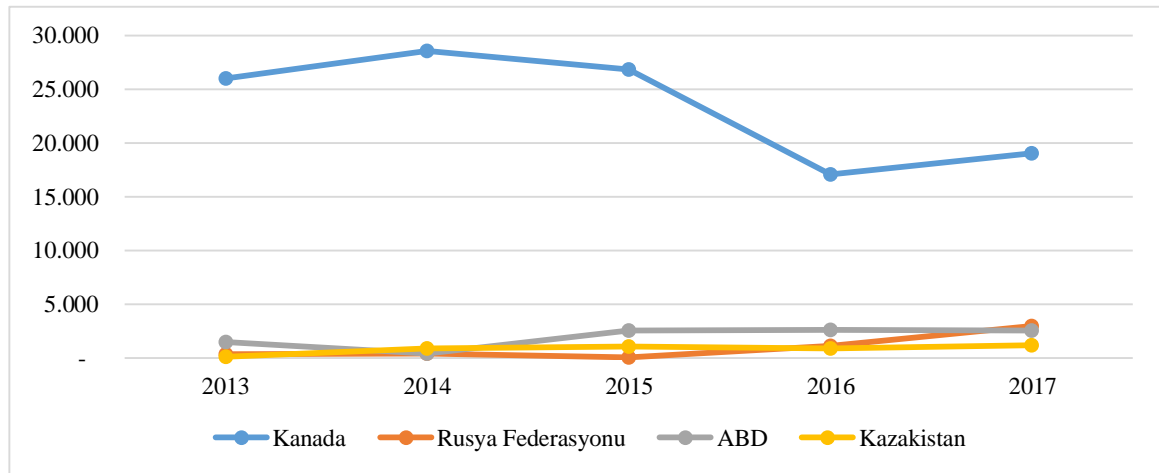

Yeşil mercimek ithalatı incelendiğinde; 2016 yılında 2015 yılına göre %30 oranında bir düşüş olduğu görülmektedir. 2017 yılında ithalat %19 oranında artarak 19 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İthalatın büyük bir bölümü kırmızı mercimekte olduğu gibi %74 oranında Kanada'dan yapılmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13. Ülkelere Göre Kırmızı Yeşil Mercimek İthalatı (ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kanada	26.014	28.566	26.861	17.112	19.083
Rusya Federasyonu	328	413	32	1.109	2.961
ABD	1.490	424	2.575	2.620	2.568
Kazakistan	92	900	1.070	852	1.189
Diğer	469	303	220	48	-
Toplam	28.393	30.607	30.758	21.742	25.801

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Şekil 11. Türkiye yeşil mercimek ithalatı (ton)

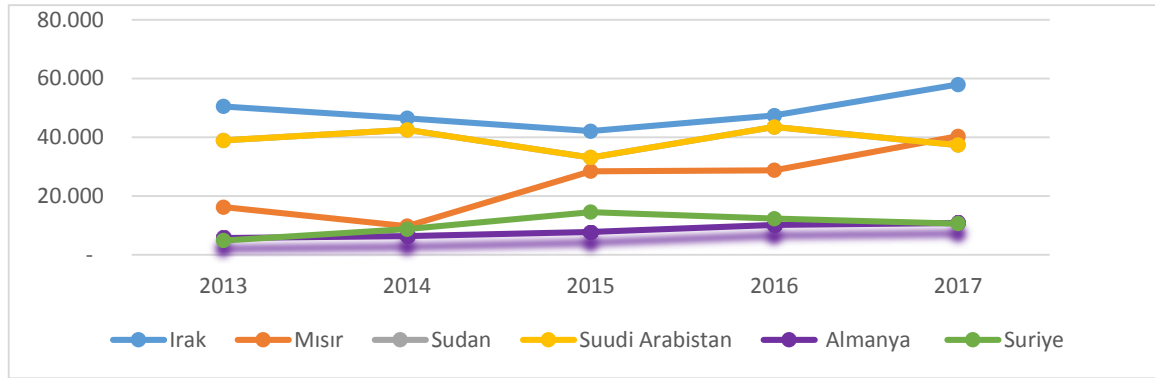
3.4.2. İhracat

Türkiye mercimek ihracatının %99 gibi bir oranla neredeyse tamamını kırmızı mercimek ihracatı oluşturmaktadır. Kırmızı mercimek ihracatının da yıllar içinde artarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Özellikle 2015 yılında bir önceki yıla göre %19 oranında artarak 215 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatın önemli bir kısmı Irak (%22), Mısır (%16), Sudan (%14) ve Suudi Arabistan'a (%14) yapılmaktadır. Mısır'a yapılan ihracat 2015 yılında bir önceki yıla göre 3 katına yakın artarak 28,7 bin ton olarak gerçekleşmiştir ve 2017 yılında ihracat yapılan en önemli ikinci ülke konumuna gelmiştir (Tablo 14).

Tablo 14. Ülkelere göre Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Irak	50.506	46.451	42.087	47.411	57.924
Mısır	16.213	9.701	28.414	28.759	40.326
Sudan	38.934	42.491	33.079	43.480	37.363
Suudi Arabistan	38.934	42.491	33.079	43.480	37.363
Almanya	5.724	6.333	7.694	10.081	10.830
Suriye	4.823	8.687	14.534	12.269	10.619
Diğer	20.496	24.606	57.021	54.581	65.467
Toplam	175.630	180.759	215.907	240.060	259.891

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

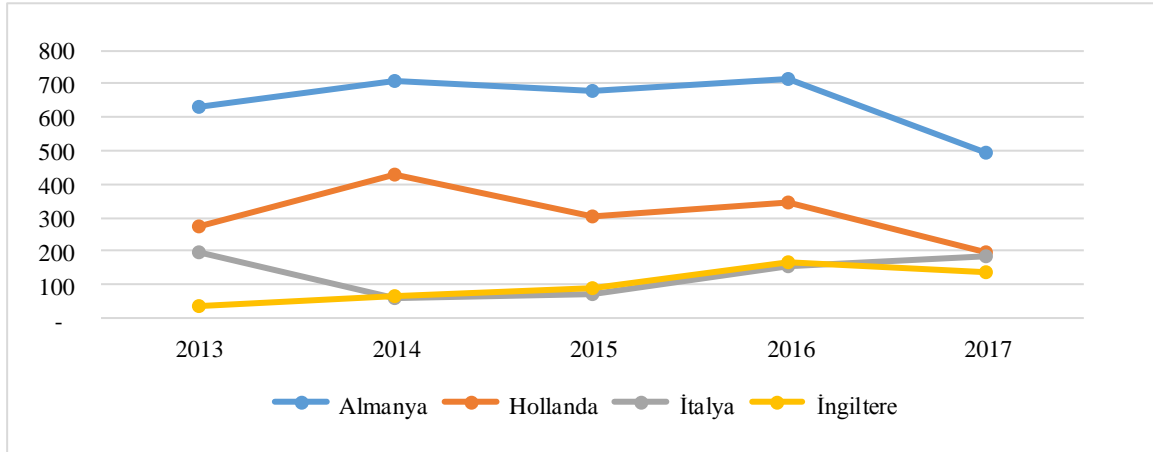
Şekil 12. Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (ton)

Türkiye'nin kayda değer bir yeşil mercimek ihracatı bulunmamaktadır ve toplam mercimek ihracatının %1'ini yeşil mercimek oluşturmaktadır. 2017 yılında yeşil mercimek ihracatı bir önceki yıla göre %33 oranında azalarak 1,4 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatın yapıldığı önemli ülkeler; Almanya, Hollanda, İtalya ve İngiltere'dir (Tablo 15).

Tablo 15. Ülkelere göre Türkiye yeşil mercimek ihracatı (ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	629	708	678	713	492
Hollanda	273	427	305	343	193
İtalya	196	58	70	154	182
İngiltere	35	67	88	166	138
Diğer	337	351	568	746	410
Toplam	1.470	1.611	1.710	2.122	1.416

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Şekil 13. Türkiye yeşil mercimek ihracatı (ton)

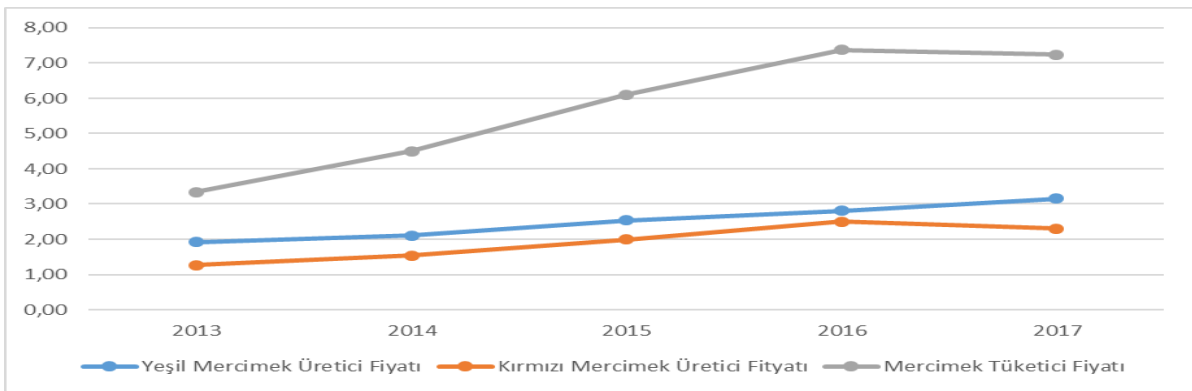
3.5. Türkiye Mercimek Fiyatları

Genel olarak mercimek fiyatlarının artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Özellikle kırmızı mercimek üretici fiyatının 2013 ve sonrası yıllardaki artışı tüketici fiyatlarının da artmasında etkili olmuştur. Kırmızı ve yeşil mercimek fiyatlarında en fazla artış 2015 yılında gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre sırası ile %30 ve %25 oranında artış göstermiştir. Bu artış tüketici fiyatının da artmasına neden olarak %35,6 oranında arttırmıştır ve 6,10 TL/kg olmuştur. 2017 yılında bir önceki yıla göre kırmızı mercimek üretici fiyatındaki %8 oranında düşüş, yeşil mercimekte ise %12 oranında artış görülmüştür. Bu düşüş ve artışın tüketici fiyatlarına etkisi ise %2 oranında düşüş olarak yansımıştır ve 7,24 TL/kg olmuştur (Tablo 16).

Tablo 16. Türkiye Mercimek Fiyatları (TL/kg)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kırmızı Mercimek Üretici Fiyatı	1,26	1,54	2,00	2,50	2,30
Yeşil Mercimek Üretici Fiyatı	1,92	2,10	2,54	2,81	3,16
Mercimek Tüketici Fiyatı	3,34	4,50	6,10	7,37	7,24

Kaynak: Üretici-Tüketici Fiyat TUİK (28.05.2018)

Şekil 14. Türkiye mercimek fiyatları (TL/kg)

3.6. Türkiye’de Mercimek Destekleme Politikaları

Türkiye’de çeşitli ürünlere uygulanan fark ödemesi desteği, sertifikalı tohumluk kullanım desteği, mazot ve gübre desteği mercimek için de uygulanmaktadır. “Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli Fark Ödemesi Mercimek Destekleri” 2017 yılında 30 krş/kg, yer altı sularının yetersizliği Bakanlık tarafından tespit edilen yerlerde ise ekimi yapılan mercimek için fark ödemesi desteğinde ilave %50 olarak belirlenmiştir. Yurt içi sertifikalı tohum kullanım desteği 20 TL/da, mazot ve gübre desteği 11 TL/da organik tarım desteği ise 3. kategori ürünler arasında yer alan mercimek için 30 TL/da olarak belirlenmiştir.

3.7. Türkiye’de Destek Maliyet Oranları (%)

Tarımsal destekler ürün maliyetlerinin bir kısmını karşılayarak üreticiye ek gelir sağlamak amacıyla verilmektedir. Bu kapsamda desteklerin maliyetleri karşılama oranları önem taşımaktadır. 2011 yılından 2014 yılına kadar destek maliyet oranlarının azalmasında maliyetlerde yaşanan yükseliş önem taşımaktadır. 2015 yılında maliyetin bir önceki yıla göre %34 oranında artmasıyla birlikte verilen diğer desteklerde ciddi bir artış görülmemektedir. Ancak fark ödemesi desteklerinin bir önceki yıla göre iki kat artması, destek maliyet oranlarında küçük de olsa bir artış sağlamıştır (Tablo 17).

Tablo 17. Destek Maliyet Oranları (%)

Yıllar	Maliyet (TL/kg)	Verilen Destek (TL/kg)					Destek/Maliyet (%)	
		Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Sertifikalı Tohum	Gübre	Mazot		Toplam
2010	0,73	0,1	0,013	0,035	0,021	0,016	0,185	25,34
2011	0,66	0,1	0,013	0,035	0,024	0,019	0,191	29,10
2012	0,68	0,1	0,013	0,036	0,026	0,021	0,196	28,80
2013	0,88	0,1	0,016	0,066	0,036	0,028	0,247	28,19
2014	0,96	0,1	0,017	0,069	0,042	0,032	0,260	27,25
2015	1,29	0,2	0,015	0,073	0,040	0,030	0,358	27,75

Kaynak: TEPGE maliyet verileri (GTHB verileri kullanılarak hesaplama yapılmıştır).

3.8. Mercimek Girdi Pariteleri

2017 yılında mercimek üretici fiyatı bir önceki yıla kıyasla %12 artmıştır ve aynı zamanda gübre fiyatlarında %23, tohumluk fiyatında %19 artış gözlenmiştir. Bu artışın etkisiyle mercimek girdi paritelerinin 2017 yılı rakamlarında 2016 yılına kıyasla belirli oranlarda düşüşler yaşanmıştır. Pariteye oransal olarak bakıldığında; destekler hariç gübre paritesi %10, mazot %9 ve tohum %5 oranında azalmıştır. Destekler dahil paritelerdeki düşüş oranları ise sırasıyla %6,9, %5,8 ve %3,3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 18).

Tablo 18. Türkiye Mercimek Girdi Paritesi

	2013	2014	2015	2016	2017
Mercimek Fiyatı (TL/kg)	1,92	2,1	2,54	2,81	3,16
Destek (TL/kg)	0,20	0,25	0,26	0,38	0,50
Mercimek Fiyatı + Destek (TL/kg)	2,12	2,35	2,8	3,19	3,66
Gübre Fiyatı (TL/kg) (DAP)	1,21	1,43	1,66	1,25	1,54
Mazot Fiyatı (TL/lt)	4,34	4,4	3,85	3,85	4,69
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	2,12	2,72	4,58	4,78	5,67
1 kg mercimek ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Mercimek/Gübre	1,59	1,47	1,53	2,25	2,05
Mercimek + destek/Gübre	1,75	1,64	1,69	2,55	2,38
Mercimek/Mazot	0,44	0,48	0,66	0,73	0,67
Mercimek + destek/Mazot	0,49	0,53	0,73	0,83	0,78
Mercimek/Tohum	0,91	0,77	0,55	0,59	0,56
Mercimek + destek/Tohum	1,00	0,86	0,61	0,67	0,65

Mercimek fiyatında kırmızı mercimek, Tohumluk fiyatında ortalama mercimek fiyatları dikkate alınmıştır.

Gübre tohum fiyatlarında BÜGEM verileri, mazot fiyatlarında TÜİK verileri dikkate alınmıştır.

2017 desteklerinde 2016 mercimek verimi dikkate alınmıştır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Baklagiller, besin değerleri bakımından zengin olmasının yanı sıra samanının besleme değerinin yüksek olması nedeniyle hayvan beslemede yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca çevrecilik ve sürdürülebilir tarımın popüleritesinin arttığı günümüzde, yetiştirildikleri toprağa olumlu etkilerde bulunmalarıyla baklagillerin önemi daha da artmaktadır. Yemelik tane baklagillerden olan kırmızı mercimek, kuru tanelerinde yüksek protein içermektedir.

Türkiye’de yetiştirilen yemelik baklagiller içerisinde mercimek, üretim miktarı açısından nohuttan sonra en önemli yeri tutmaktadır. Türkiye’de kişi başına tüketim son yıllarda çok değişmemekle birlikte kırmızı mercimekte 4-5 kg/yıl, yeşil mercimekte ise 0,5-0,6 kg/yıl arasında değişmektedir.

Türkiye’de baklagil ekim alanlarında ciddi bir düşüş söz konusudur. Üretim ve dışsatım azalırken, özellikle kırmızı mercimek dışalımında hızlı bir artış meydana gelmiştir. İç piyasada özellikle kırmızı mercimek fiyatında son yıllarda büyük bir artış yaşanmaktadır.

Mercimeğin ekim nöbetine girmesi, gerek birim alandan elde edilen verimin artırılması, gerekse nadas alanlarının azaltılması açısından önemlidir.

Özellikle kuru tarım alanlarındaki ekim nöbetlerinde kışlık mercimek, tarlayı erken terk etme, azot bağlama ve toprak verimliliğinin sürdürülmesine katkıda bulunması ve kendisinden sonra gelen bitkinin verimliliği artırma nedeniyle uygun bir toprak bırakma özellikleri ile vazgeçilmez bir bitkidir. Son yıllarda ekonomik nedenlerden dolayı mercimek ekim alanlarının azalması ile üretimde azalışlar yaşanmıştır. Üretimin artırılması için ekim nöbeti yaygınlaştırılmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

Kırmızı mercimekte 2011 yılında %102 olan yeterlilik oranı, 2015 yılında %81,6 oranına gerilemiştir. Böylece Türkiye ithalatçı ülke konumuna gelmiştir. Yeşil mercimekte ise; 2011 yılında %61,7 olan yeterlilik %43,1’e düşmüş ve gittikçe dışa bağımlı hale gelinmiştir.

1970’li yıllarda mercimeği Türkiye’den götüren Kanada, bugün dünyanın en büyük mercimek ihracatçısı olmuştur. Türkiye ise; ürettiği mercimek, tüketimi karşılamayınca neredeyse ihtiyacının tamamını Kanada’dan ithal ettiği mercimekle karşılamaktadır.

5. EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya mercimek ekim alanı (ha)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1.003.900	1.090.700	1.217.100	1.630.000	2.175.200
Hindistan	1.560.000	1.420.000	1.340.000	1.570.000	1.548.106
Türkiye	234.769	281.151	243.370	223.772	246.322
Nepal	207.630	206.522	205.939	204.475	205.939
ABD	182.110	140.430	104.810	192.630	186.079
Bangladeş	86.248	89.840	124.617	145.428	154.515
Suriye	130.358	113.738	111.206	125.162	130.286
İran	145.500	155.700	141.824	131.684	129.521
Etiyopya	123.718	125.830	98.869	100.693	113.685
Kazakistan	5.011	5.918	7.449	38.044	103.966
Rusya Federasyonu	43.001	22.935	25.544	31.539	61.039
Çin	67.000	65.000	60.000	60.000	60.234
İspanya	36.298	28.742	29.250	30.755	31.112
Pakistan	22.765	19.099	18.220	17.736	17.457
Fransa	15.065	14.093	16.176	16.415	16.278
Yemen	11.965	12.035	11.147	10.032	11.304
Fas	49.110	53.266	45.863	45.495	9.581
Cezayir	6.244	5.543	6.458	6.330	8.762
Diğer	327.948	271.156	272.799	288.718	331.969
Dünya	4.258.640	4.121.698	4.080.641	4.868.908	5.541.355

Kaynak: FAO (25.04.2018)

Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya mercimek üretim (ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1.537.900	2.261.700	1.987.000	2.540.500	3.233.800
Hindistan	1.058.700	1.134.000	1.020.000	1.035.000	1.055.536
Türkiye	438.000	417.000	345.000	360.000	365.000
ABD	240.490	227.660	156.310	239.320	255.061
Nepal	208.201	226.931	226.830	227.492	253.041
Avustralya	264.017	164.220	238.120	230.500	181.638
Etiyopya	151.500	159.121	137.354	147.637	166.274
Bangladeş	80.125	93.000	157.000	167.261	158.228
Çin	145.000	130.000	125.000	143.000	142.991
Kazakistan	4.666	6.000	7.818	41.091	139.724
Suriye	127.810	124.764	70.907	97.458	112.193
İran	70.000	80.000	71.507	77.774	73.708
Rusya Federasyonu	28.372	16.625	20.204	25.352	65.302
Fransa	25.195	22.793	22.033	22.161	21.534
İspanya	15.046	16.986	17.969	18.099	18.093
Cezayir	5.738	6.318	5.341	4.945	10.071
Yemen	10.078	10.245	9.169	7.794	9.635
Pakistan	11.000	9.883	8.031	8.905	8.610
Bulgaristan	1.730	1.302	220	1.860	6.074
Diğer	212.489	214.013	200.731	231.708	182.336
Dünya	4.636.057	5.322.561	4.826.544	5.627.857	6.458.849

Kaynak: FAO (25.04.2018)

Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya mercimek ithalat miktarı (ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Hindistan	441,3	679,7	729,8	1161,8	753,6
Türkiye	168,8	199,5	303,2	313,2	337,5
BAE	117,6	165,2	179,1	223,8	183,6
Sri Lanka	114,0	114,1	153,4	160,9	131,0
Pakistan	68,6	57,9	118,5	135,4	113,1
Mısır	78,4	750,7	6,1	142,1	94,3
Kanada	11,1	7,3	12,6	16,3	71,8
İspanya	74,6	93,5	77,8	65,8	67,2
Kolombiya	59,9	59,1	73,8	67,3	58,7
Cezayir	46,5	82,0	64,7	91,2	58,5
ABD	34,4	29,9	44,7	40,1	44,7
İtalya	29,7	29,6	35,5	34,2	40,5
Meksika	40,7	44,2	63,5	32,9	39,4
Peru	39,1	40,4	42,0	44,0	35,3
Almanya	27,0	20,5	23,7	28,9	34,1
Fransa	25,5	30,3	29,8	31,8	27,9
İngiltere	22,8	23,4	22,7	23,3	21,6
Fas	5,5	5,9	6,8	5,1	19,5
Ekvator	15,8	20,1	16,9	19,6	18,7
Avustralya	2,3	2,3	1,9	2,2	2,9
Kazakistan	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
Diğer	474,1	487,0	308,8	550,7	236,5
Dünya	1.898	2.943	2.316	3.191	2.391

Kaynak: UN-comtrade (19.04.2018)

Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	1.125	1.805	2.115	2.630	2.054
Avustralya	378	317	291	240	284
Türkiye	197	179	183	219	244
ABD	176	212	256	255	235
BAE	73	70	74	110	100
Kazakistan	4	3	6	8	59
Hindistan	1	1	7	4	20
Sri Lanka	8	11	25	11	20
Rusya Federasyonu	19	18	8	8	7
Çin	14	16	16	19	17
Mısır	9	5	13	10	12
Belçika	7	7	6	9	10
İspanya	2	2	3	3	7
Arjantin	8	0	0	0	6
Fransa	2	2	2	4	5
Hollanda	3	4	5	3	4
Almanya	3	3	5	4	4
İngiltere	2	2	3	3	4
Diğer	59	18	33	20	29
Dünya	2.090	2.674	3.051	3.559	3.122

Kaynak: Un-comtrade (19.04.2018)

Ek Tablo 5. Dünya mercimek üretici fiyatları (\$/ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kanada	434	455	453	619	625
Hindistan	449	465	474	469	
Türkiye	952	691	858	736	836
ABD	456	437	538	683	611
Nepal	903.8	828	782.2	768.3	866.9
Avustralya	658.1	624.9	627.4	581.5	869
Etiyopya	811.1	718.8	686.7	888.1	1431
Bangladeş	840.1	900.3	905.2	1017.9	1134
Çin	1879.6	2067.7	2081.6	2088.4	
Rusya Federasyonu	270.3	263.7	220.4	214.5	
Fransa	602.6	633	581.7	511.6	
İspanya	1021.3	730.3	613.3	660.4	725
Cezayir	644.5	655.8	670.5	453.7	
Yemen	2117.5	2344	2478	3060.3	
Pakistan	509.2	521	552.7	544.4	
Bulgaristan	619.6	780.4	1020.9	794	817.9

Kaynak: FAO (25.04.2018)

Ek Tablo 6. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları (da)

	2013	2014	2015	2016	2017
Şanlıurfa	1.187.737	1.137.327	993.279	1.059.032	1.120.617
Diyarbakır	465.749	435.651	390.593	542.817	757.520
Mardin	382.727	333.639	295.188	308.290	304.490
Batman	133.042	88.354	93.775	133.900	141.031
Siirt	58.816	55.717	55.217	63.078	75.738
Gaziantep	113.120	85.345	74.855	72.755	72.840
Kilis	36.707	33.477	34.977	35.777	38.406
Adıyaman	120.404	64.795	55.031	49.880	30.202
Şırnak	17.603	17.761	17.040	13.585	26.376
Manisa	33.318	23.550	24.700	24.350	20.600
Ankara	39	5	50	1.572	19.315
Konya	16.073	14.221	13.502	14.536	19.052
Kahramanmaraş	1.604	1.410	1.290	3.690	12.891
Kırşehir				2.500	10.759
Ağrı	7.958	6.100	5.000	8.000	8.000
Yozgat	654	629	140	140	7.773
Nevşehir				2.000	6.500
Isparta	7.883	7.189	7.262	5.680	5.640
Elazığ	2.222	2.407	2.316	2.231	4.256
Tunceli	6.417	7.000	2.000	3.500	3.500
Kırıkkale				600	2.580
Malatya	4.862	2.386	2.080	2.570	2.436
Muş	2.765	2.913	3.013	2.726	1.052
Karaman	1.411	1.130	925	950	1.050
Bursa	424	330	305	300	290
Çorum	62	38	38	200	200
Eskişehir	26	115	110	10	10
Sivas	2.599	2.375	205	10	
Toplam	2.604.222	2.323.864	2.072.891	2.354.679	2.693.124

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 7. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretim alanları (da)

	2013	2014	2015	2016	2017
Yozgat	14.604	21.265	28.262	35.388	88.374
Çorum	49.073	44.177	35.028	31.963	30.492
Konya	9.826	9.457	8.974	11.565	23.189
Kırşehir	13.871	8.051	11.097	11.568	18.888
Ankara	31.372	16.150	15.390	14.280	12.368
Manisa	14.337	13.715	13.515	12.353	12.353
Uşak	8.290	8.037	7.997	7.030	9.362
Isparta	8.814	8.529	7.815	6.960	6.945
Afyonkarahisar	8.825	7.387	7.126	6.559	5.657
Tokat	4.597	2.553	2.548	2.789	3.365
Denizli	4.360	4.246	3.726	3.246	3.041
Ağrı	4.199	3.490	3.520	7.521	2.343
Kırıkkale	2.039	1.785	1.510	1.760	1.598
Kütahya	2.793	1.972	1.988	1.624	1.487
Kayseri	1.581	1.415	1.405	1.245	1.350
Aksaray	8.319	3.550	2.500	1.600	1.300
Hatay	1.142	835	775	840	1.287
Nevşehir	3.288	2.732	2.607	1.244	1.229
Amasya	1.062	920	700	945	1.155
Bayburt	1.180	970	900	902	966
Eskişehir	1.884	1.230	1.100	939	780
Balıkesir	1.867	1.130	1.025	855	645
Sivas	2.006	1.737	445	585	630
Çankırı	1.239	1.110	1.060	693	554
Niğde	2.230	690	530	550	520
Kars				640	479
Hakkari	325	325	325	280	280
Bursa	602	360	362	265	270
Mersin	602	720	300	290	270
Bilecik	818	676	344	310	197
Erzurum	251	196	85	175	196
Malatya	386	181	162	196	162
Karaman	720	630	530	125	125
Tekirdağ	116	97	101	126	123
Kahramanmaraş				70	100
Gaziantep	100	100	75	75	60
Ordu	41	41	38	40	40
Kırklareli		15	15	15	15
Antalya				5	5
Kastamonu		2	1	1	1
Toplam	206.783	170.476	163.881	167.617	232.201

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 8. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek üretimi (ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Diyarbakır	82.762	98.076	82.742	123.048	148.253
Şanlıurfa	165.009	104.204	129.732	96.086	127.029
Mardin	60.868	62.311	57.874	59.924	51.134
Batman	21.528	19.828	20.028	28.355	25.842
Siirt	8.266	9.646	8.986	10.214	10.251
Gaziantep	16.804	3.722	12.446	2.334	10.037
Adıyaman	20.906	13.539	10.848	9.951	5.245
Kilis	5.585	1.030	5.796	1.708	3.628
Şırnak	3.323	3.110	3.122	2.530	3.492
Konya	2.398	2.356	2.238	2.501	2.413
Ankara	3	-	4	205	2.374
Manisa	2.717	2.313	2.722	2.778	1.970
Kırşehir				386	1.305
Yozgat	115	100	19	20	1.292
Kahramanmaraş	212	176	143	875	1.257
Isparta	1.172	1.310	1.203	1.100	890
Ağrı	875	672	497	915	875
Nevşehir				286	810
Tunceli	770	1.028	265	520	487
Elazığ	250	275	266	259	471
Kırıkkale				110	422
Malatya	480	271	225	288	194
Muş	336	383	456	453	153
Karaman	166	164	109	87	121
Bursa	42	40	34	35	28
Çorum	6	5	4	23	19
Toplam	394.593	324.559	339.759	344.991	399.992

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 9. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretimi (ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Yozgat	1.387	2.411	3.458	4.342	11.683
Konya	1.203	1.194	1.284	1.469	3.728
Çorum	5.354	5.260	4.227	3.946	3.725
Kırşehir	1.508	1.031	1.604	1.253	2.200
Ankara	2.789	1.532	1.537	1.491	1.403
Manisa	1.336	1.494	1.406	1.192	1.293
Uşak	856	957	1.032	798	1.110
Isparta	1.101	1.204	1.090	971	1.020
Afyonkarahisar	912	872	863	775	680
Tokat	643	328	372	411	522
Denizli	501	562	475	409	391
Ağrı	577	481	420	1.026	318
Kırıkkale	250	220	183	214	223
Kayseri	170	176	167	155	176
Amasya	121	90	91	132	172
Kütahya	284	224	204	169	162
Aksaray	849	322	250	148	159
Hatay	117	75	77	70	142
Nevşehir	346	303	317	149	138
Bayburt	121	83	73	79	115
Balıkesir	242	161	153	118	88
Eskişehir	189	138	118	93	75
Sivas	235	197	56	62	68
Çankırı	150	133	152	102	67
Kars				100	61
Niğde	224	69	58	41	55
Hakkari	65	65	65	56	54
Mersin	73	82	36	33	33
Bilecik	111	106	46	41	24
Tekirdağ	17	16	16	20	20
Karaman	84	82	60	17	19
Bursa	77	51	56	40	17
Malatya	44	22	19	22	17
Erzurum	36	31	13	27	14
Gaziantep	21	21	15	13	8
Ordu	4	5	5	6	7
Toplam	21.997	19.998	19.998	19.990	29.987

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 10. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek verimi (kg/da)

	2013	2014	2015	2016	2017
Adıyaman	174	209	197	199	174
Afyon	167				
Ankara	77	0	80	130	123
Ağrı	110	110	99	114	109
Batman	162	224	214	212	183
Bingöl			100	120	120
Bursa	99	121	111	117	97
Diyarbakır	178	225	212	227	196
Elazığ	113	114	115	116	111
Erzurum			125		
Eskişehir	115	96	109	100	100
Gaziantep	149	75	166	47	138
Hatay	204	246	189		
Isparta	149	182	166	194	158
Kahramanmaraş	132	125	111	237	98
Karaman	118	145	118	134	115
Kilis	152	31	166	48	94
Konya	149	167	167	172	131
Kütahya				125	125
Kırıkkale				183	164
Kırşehir				154	121
Malatya	99	114	108	112	80
Manisa	82	98	110	114	96
Mardin	159	187	196	194	168
Mersin					
Muş	134	131	151	166	145
Nevşehir				143	125
Siirt	141	173	163	162	135
Sivas	98	119	132	100	
Tunceli	120	147	133	149	139
Van			120		
Yozgat	176	159	136	143	166
Çorum	97	132	105	115	95
Şanlıurfa	139	94	131	94	113
Şırnak	189	175	183	186	132

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 11. İllere göre Türkiye yeşil mercimek verimi (kg/da)

	2013	2014	2015	2016	2017
Adana	125				
Afyon	103	118	121	118	120
Aksaray	102	91	100	93	122
Amasya	114	98	130	140	149
Ankara	89	96	100	104	113
Antalya				200	200
Ağrı	137	138	129	138	147
Balıkesir	130	142	149	138	136
Bayburt	103	86	81	88	119
Bilecik	136	157	134	132	122
Bursa	128	142	155	151	63
Denizli	115	132	127	126	129
Erzurum	143	158	153	154	71
Eskişehir	100	112	107	99	96
Gaziantep	210	210	200	173	133
Hakkari	200	200	200	200	200
Hatay	102	90	99	83	110
Isparta	125	141	139	140	147
Kahramanmaraş				100	100
Karaman	117	130	113	136	152
Kars				157	128
Kayseri	108	125	119	124	130
Konya	122	126	143	135	161
Kütahya	102	114	104	105	109
Kırklareli		133	133	133	133
Kırıkkale	123	123	121	122	140
Kırşehir	109	128	145	108	116
Malatya	114	122	117	112	105
Manisa	93	109	104	96	105
Mersin	121	114	120	114	122
Nevşehir	105	111	122	120	112
Niğde	100	100	109	75	106
Ordu	98	122	132	150	175
Sivas	117	113	126	106	108
Tekirdağ	147	165	158	159	163
Tokat	140	129	146	147	155
Uşak	103	119	129	114	119
Yozgat	95	113	122	123	132
Çankırı	121	120	143	147	121
Çorum	109	119	121	123	122

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 12. Ülkelere göre kırmızı mercimek ithalatı (Bin ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kanada	162.520	258.665	269.452	293.676	196.843
Kazakistan	141	328	1.422	7.197	60.918
Avustralya	-	3.605	6.283	5.797	59.872
Rusya Federasyonu	4.670	3.379	597	3.067	14.701
Suriye	495	3.082	39	2.575	10.088
Irak	4	4	3	-	189
Almanya	-	24	-	24	94
Hollanda	-	-	-	-	24
İtalya	42	-	-	24	24
Diğer	2.807	2.726	1.746	1.122	-
Toplam	170.680	271.814	279.542	313.482	342.755

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 13. Ülkelere göre kırmızı mercimek ihracatı (Bin ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Irak	50.506	46.451	42.087	47.411	57.924
Mısır	16.213	9.701	28.414	28.759	40.326
Sudan	38.934	42.491	33.079	43.480	37.363
Suudi Arabistan	38.934	42.491	33.079	43.480	37.363
Almanya	5.724	6.333	7.694	10.081	10.830
Suriye	4.823	8.687	14.534	12.269	10.619
Hindistan	125	187	3.011	3.762	8.315
İtalya	1.430	1.823	2.441	3.767	6.386
İsrail	2.814	3.250	4.017	5.413	5.750
İngiltere	8.913	5.532	7.115	7.138	5.425
Hollanda	1.752	2.121	2.506	3.103	4.893
Ürdün	2.007	1.783	4.075	4.445	4.560
Cezayir	841	1.424	3.107	1.933	4.213
Diğer	2.615	8.486	30.749	25.020	25.925
Toplam	175.630	180.759	215.907	240.060	259.891

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 14. Ülkelere göre yeşil mercimek ithalatı (Bin ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kanada	26.014	28.566	26.861	17.112	19.083
Rusya Federasyonu	328	413	32	1.109	2.961
ABD	1.490	424	2.575	2.620	2.568
Kazakistan	92	900	1.070	852	1.189
Diğer	469	303	220	48	-
Toplam	28.393	30.607	30.758	21.742	25.801

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 15. Ülkelere göre yeşil mercimek ihracatı (Bin ton)

	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	629	708	678	713	492
Hollanda	273	427	305	343	193
İtalya	196	58	70	154	182
İngiltere	35	67	88	166	138
İsrail	3	20	7	183	47
Belçika	37	46	184	189	40
Danimarka	46	24	53	51	30
Polonya	5	-	16	15	24
Kırgızistan	4	-	2	-	22
Bursa Serbest Bölgesi	8	21	36	26	20
Singapur	-	4	13	16	19
KKTC	7	10	6	7	16
Diğer	227	227	251	260	194
Toplam	1.470	1.611	1.710	2.122	1.416

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

KAYNAKLAR

Anonim,2017<http://www.millermagazine.com/dunya-kuru-fasulye-nohut-pazari/.html>

Adak, M. S., Güler, M., Kayan, N., 2009. Yemelik Baklagillerin Üretimini Artırma Olanakları, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/1f860e3b7f548ab_ek.pdf (Erişim Tarihi: 30.05.2018)

FAO, 2018. Food and Agriculture Organization of The United Nations Statistics Division <Http://Faostat.Fao.Org>.(Erişim Tarihi 25.04.2018).

Kaya, F., 2010. Ülkemizde Yetiştirilen Bazı Mercimek Çeşitlerinin Bileşimlerinin Belirlenmesi. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi. Yüksek Lisans Tezi. Adana. 59s.

Kün, E., Çiftçi, C., Y., Birsin, M., Ülger, A., C., Karahan, S., Zencirci, N., Öktem, A., Güler, M., YILMAZ, N., ATAK, M., 2004. Tahıl ve Yemelik Dane Baklagiller Üretimi. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/11a7a84d3d5ce4d_ek.pdf?tipi=14&sube= (Erişim Tarihi: 20.05.2018)

Uzunöz, M., 2009. Türkiye’de Baklagil Ürünlerinde İç Ticaret Hadleri. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Tokat, 26(1): 29-37.

UBK, 2014 Ulusal Baklagil Konseyi, Baklagil Raporu www.ubk.org.tr

UN-Comtrade, 2018. <https://comtrade.un.org/data> (Erişim Tarihi 19.04.2018)

TUİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr>.(Erişim Tarihi:28.05.2018)